

D. D.
MEDITATIONES
DE

FLORE
SCIENTIARUM

IN

P A T R I A
P R O M O V E N D O,

Quarum Partem Priorem

Consensu Ampliff. SENAT. Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,

PRÆSIDE

D^N. PETRO ADRIANO
G A D D.

Chem. Profess. Reg. & Ord. Rei Plant. Direct.
Reg. Acad. Scient. Holm. Membro. *h. t.* RECTO-
RE MAGNIFICO,

PRO GRADU

Publico Examini submittit

Regius Stipendiarius

DANIEL HIRN,

SAVOLAXIA FENNO

IN AUDIT. MAJORI DIE XXX. JUNII ANNI MDCCLXIX,

Horis Ante Meridiem Solitis

ABOÆ, Impressit JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL.

VIRO Maxime Reverendo atque Amplissimo
Dn. PAULO KROGIO,

S. S. Theologiæ DOCTORI & Dioeceseos Borgoënsis
ARCHI-PRAEPOSITO Meritissimo.

VIRO admodum Reverendo atque Præclarissimo

Dn. MICHAËLI HEINTZIO,

Pastori & PRÆPOSITO ecclesiarum quæ DEO in Sysme,
Hardola, & Luhango colliguntur Gravissimo

VIRO Maxime Reverendo atque Amplissimo

Dn. JOHANNI BORGSTRÖM,

S. S. Theologiæ DOCTORI, in Gymnasio Borgoënsi
Logices & Matheseos Lectori, nec non Consistorii Ec-
clesiastici ADSESSORI Dignissimo.

PATRONIS Summa animi vene-

Pro innumeris favoris & benevolentiae documentis,
studiorum suorum specimen, in signum submissi ac
Vestra incolumitate offert

Maxime & admodum Reve-

Cultor

DANIEL

VIRO Maxime Reverendo atque Amplissimo,

Dn. Mag. BENEDICTO KANDOR,

PROFESSORI Celeberrimo, Pastori & Præposito eccle-
fiarum, quæ DEO in Pernâ, Forsby & Sætræsk ser-
viunt, accuratissimo

VIRO admodum Reverendo atque Præclarissimo

Dn. Mag. PETRO BONSDORFF,

S. S. Theologiæ Lectori in Gymnasio, quod Borgoæ
flore, & Consistorii Ecclesiastici Adfessori Gravissimo

VIRO admodum Reverendo atque Præclarissimo

Dn. Mag. GUSTAVO ORRÆO,

Lingvarum Sacrarum Lectori in Gymnasio Borgoënsi,
& Consistorii Ecclesiastici ADSESSORI Æquissimo

ratione Colendis, Suspiciendis.

maximisque beneficiis in se collatis, hoc qualecunque
devotissimi animi, cum calidissimis votis pro perenni

rendorum Nominum vestrorum

Humillimus

HIRN.

VIRO Plurimum Reverendo atque Clarissimo
Dn. JACOBO WALLGREN,
Ecclesiæ quæ DEO in Lappträsk colligitur vice PASTO-
RI Meritissimo
Fautori Propensissimo.

Devotissimo mentis affectu veneror providam Summi Nu-
minis curam, qua mihi puerulo summa inopia presso,
Te vir Plurimum Reverende, integros tres annos Præ-
ceptorem habere contigit fidelissimum. Quo tempore plura
mihi præstitisti beneficia, quam quæ a Parente expectari
unquam possunt. Enimvero mirum non est, si parentibus
liberorum educatio maximæ solet esse curæ, quippe cum
hoc officium ipsis natura ipsa sit iniunctum, id autem ego
nunquam satis mirari potui, quod TIBI, vir Plurimum Re-
verende, cui nulla conjunctio sanguinis mecum intercedebat,
sine ulla compensatione laboris indefessi, tantam non solum
studiorum, sed morum etiam meorum, curam agere pla-
cuerit, ut illam, sine tenerrimo animi affectu, in memoriam
revocare nequeam. Neque literas solum ipse a Te didici,
sed, quod maximi facio, didici simul iuvenilia moderari stu-
dii, quod mihi permagno fuit emolumento, dum iniquum
rerum mearum statum privata informatione sublevare co-
actus fui. Et quemadmodum ex pluribus meæ fortunæ
auctoribus, Te, vir Plurimum Reverende, ingenue fateor
esse maximum; ita de eo quoque sis persuasissimus, memori
animo intime semper infixæ habere beneficia in pristinum
tuum Discipulum collata, qui in votis ardentissimis pro Tua
Tuorumque omnigena salute nuncupandis, nunquam defati-
gabitur; & ad finem usque vitæ permanebit

Plurimum Reverendi Nominis Tui

Cultor observantissimus
DANIEL HIRN.

§. I.

Quamvis ea sit nostrorum temporum felicitas, ut scientiæ fere singulæ ad summum fastigium perductæ esse videantur, plures tamen supersunt difficultates, nec non incommoda varia, quæ literarum ulteriora incrementa haud parum impediunt. Horum autem quam plurima eius sunt indolis, ut debita cura & diligentia removeri posse videantur. Inter ea nos quædam, quæ mentem nostram subeunt, in hac opella exponere annisi sumus. Et quamvis certo statuere non audeamus, quomodo commodissime tolli possint omnes istæ difficultates, nihilo tamen minus, nostras qualescunque de ardua hac re cogitationes summa, qua fieri potest, brevitate proferre conabimur, plura rerum momenta in unam collecta summam, TIBI L. B. digito saltem monstraturi, præsertim cum & temporis & rei familiaris, qua premimur angustia, hanc nobis necessitatem imponat. Ne autem omni destituatur ordine brevis nostra pertractatio, tres diversas allegabimus causas, ex quibus saltem qua magnam partem decrementa & incrementa scientiarum derivanda esse censemus. Prima est *aptior aut difficilior scientias proponendi modus*. Altera vero *major minorve cura institutionis tam publicæ quam private*. Tertia denique *ad incitamenta & præmia eruditionis pertinet, eorumque usum vel abusum*. Igitur jam de primo momento acturi, pauca adducemus, quibus observatis, scientias facilius addisci posse arbitramur.

§. II.

Qui vel parum in disciplinarum studiis est versatus,
A 3
facili

facili perspicit negotio, multa scripta Philosophica, pluribus minus necessariis abundare terminis, definitionibus, distinctionibus, subtilitatibus, nec non otiosis quaestionibus, & disputationibus, quae studiosa iuventutis memoriam & iudicium ita defatigant, ut prorsus fiant inepti, ad solidiora & graviora persequenda. Alii vero scriptores diffusam rem tradendi methodum amant, nec minimam circumstantiam sine prolixis ambagibus proponunt. Ne autem quidam horum, nimia sua loquacitate, alios a lectione deterreant, crebros etiam circa res nullius momenti, adhibent flosculos oratorios, adeo ut perlecto libro, nihil fere aliud quam perversum Rhetorices usum, te didicisse fateri necesse habeas. Permagnum igitur interesset, ut latior redderetur facies disciplinarum, omnisque cura ad res utiliores referretur, contra vero ut inepta & supervacanea penitus rejicerentur; Cui fini obtinendo etiam id inservire posset, ut accuratiori scrutamini subicerentur ejuscemodi volumina antequam prelo mandentur. Cum vero id semper fieri non soleat, maxime necessarium studiorum cultoribus ducimus, ut mature discant discernere, illa quae sibi & aliis prosint vel minus, ne frustraneo labore, suum & si docent, aliorum tempus terant. Praestabit igitur exculto iudicio ad lectionem auctorum accedere; quocirca provectorum consilio utantur iuniores, nec intermittant Historiam Literariam illius scientiae notam sibi reddere, in qua potissimum proficere cupiunt, quod studium apud nos magno cum damno incultum iacet.

§. III.

Ut autem in patria nostra carissima, latius florent scientia, longiusque promoverentur, id nulla alia re melius obtineri posse vix crediderim, quam si *Translatio earundem*

earundem in linguam vernaculam mature susciperetur. Qua ex re, ut quisque facile videt, summa omnino speranda est utilitas. Nunc enim magna ætatis pars, linguis addiscendis teritur, tum autem ad tractandas scientias, illud tironum tempus adhiberi posset, quod iam studio linguarum perit; quo paulatim & maturiori assuefierent iudicio, & in ipsa adolescentia, maiorem conciperent cupiditatem literarum. Atque sic magnæ esset incuriæ, qui saltem mediocrem rerum cognitionem sibi parare prætermitteret. Qui vero solidiori doctrina animum excolere cuperet, ille sine molesto linguarum studio, quasi inoffenso pedè in literis longius progrediretur. Summo igitur honore dignos viros de patria meritissimos censemus, qui recentiori ævo pluribus scriptis Philosophicis Svecano sermone evulgatis, iis imprimis civium suorum profuerunt, quibus tempus & occasio linguam Latinam, aliasque exoticas, addiscendi defuit. Sed nondum horum benigna voluntate peracta est res, quæ sine dubio plurimum assiduitatem & solertiam requirit. Si enim, ut jam fieri solet, non nisi unus alterve libellus quotannis editur, certe non sæculi spatio sufficiens institutio iuventutis vernaculo tantum sermone locum habere poterit. Equidem non dubito, quin hæc ipsa res breviori tempore, quamvis majori labore, ita perfici posset, ut saltem solidior cujuslibet disciplinæ cognitio lingua vernacula obtineretur. Difficultates minores, quæ huic proposito obfata videntur, merito hac vice præterimus, unam tantummodo afferrentes, illam nempe, quam in transferendis scientiis parere videntur Termini Technici. Ut autem taceam, multis nos commode carere posse, nec esse tanti hanc rem ut putant nonnulli, patet triplici modo imprimis hoc incommodum removeri. Aut enim voces

Latinae

Latinae, addita tantum terminatione Sveca essent retinenda, ut optimo successu factum esse comperimus in Mathesi, quod apprime tum obtinet, ubi res vulgo ignotae, tamen definitione sunt explicandae; Aut vocabulis Svecis praeter significatum vulgarem, novus significatus Philosophicus esset imponendus; Aut denique nova vocabula scientifica per compositionem formanda. Quam triplicem viam a viris eruditissimis, qui recentiori aevō Literaturam Svecam locupletarunt cum successu servatam esse videmus, ut taceam idem quoque in aliis linguis factum esse.

§. IV.

Sed liceat mihi tuo B. L. maturiori iudicio subijcere, annon videretur esse consultum, ut publica auctoritate, primo quo fieri posset tempore, hac *scientiarum Translatio* ceu res maxime necessaria, serio procuraretur? Qua autem ratione hoc commodissime effici possit, ego neutiquam dicere ausim. Quid si societas quaedam publica huic fini obtinendo institueretur, vel si viris doctis laboris mercede, & praemiis propositis totum hoc negotium committeretur, qui optimos in qualibet scientia libros transferrent, aut statim novos ederent; Quodque aliis licere deberet terminos ab ipsis receptos emendare, donec successu temporis certi quidam termini communi usu adhiberi possent. Si vero aliquis timeret, modo iam nominato nimiam varietatem & multitudinem Terminorum exurgere, cum unus hos, alter alios adhiberet, forte ei hoc potius placeret consilium, quod viri eruditi non integros libros, sed tantum plures catalogos terminorum maxime necessariorum cujusque disciplinae contexerent, quodque isti
cata-

cata'ogi; ulteriori doctissimorum virorum disquisitioni subicerentur, quorum esset terminos rebus designandis aptissimos retinere, quibus sic mox in scientiis uti liceret. De CICERONE accepimus, quod ipsius industria, scientiæ brevi tempore e Græco sermone in Latinum fuerint translata; quid obstat quo minus & nos eodem successu tam laudanda premamus vestigia? Quamquam vero sic Translationem summopere commendemus, nemo tamen credat, nos oblivionem elegantissimæ lingvæ Latinæ cæterarumque lingvarum urgere, verum potius velle, ut quidam lingvarum peritissimi semper existant, quorum opera non quidem omnia verum maxime proficua exterorum scripta, vel saltem eorundem contenta, & quod præcipuum in quaque scientia trahit momentum, idioma Svecico sensim & semper redderentur. Constat enim, Græcos eodem modo scientias perpetuo flore intra se conservasse.

§. V.

Ordinis iam exigit ratio, ut de *Institutione tam publica quam privata* paucissima moneamus, quæ ad scientiarum incrementa non parum facere arbitramur. Mox autem patet, quam maxime promoveri posse scientiarum florem, si manuuctionis privata, Scholarum, Gymnasiorum, & Academiæ, summa geratur cura, in quibus sapientiæ officinis, ingenia iuvenum ad scientias & artes excolendas apta reddentur. Maxime igitur e re est, ne munus docendi aliis quam studiosis eruditissimis, probis, & morum integritate conspicuis permittatur. Quod tamen sæpe secus fieri circa privatam imprimis informationem animadvertimus. Sæpe enim carissima Reipublicæ pignora iuvenum inconstantium curæ committuntur, qui præter temeritatem, nihil fere aliud di-

dicere, quam vocabula quædam Gallica hæsitante lingua pronuntiare, sed quæsitæ de Philosophia Morali, Historia Politica & naturali, nec non Iure Publico Patriæ, aliisque scientiis, spissam præbent ignorantiam. Merito igitur iis assentimur, qui non nisi viros examinatos, & hujus rei nactos libertatem, ad institutionem privatam, æque ac publicam admittendos esse svadent. Quocirca nec inconveniens videretur, ut publicum aliquod auctoramentum, vel honoris, vel lautioris conditionis, iis etiam adiudicaretur, qui digne officio suo privatis informationibus præfuerunt.

§. VI.

Scholas quod attinet tam Triviales quam Cathedralæ, longe jam alia est earum conditio, quam esse deberet. Raro enim iuvenes melioris sortis in iis erudiri videbis. Et, quamquam lubens fateor, illud sæpe vana parentum ambitione fieri, at tamen id quoque alias ob causas, & quidem gravissimas contingere solet. Præcipua est quod pueri nullo habito respectu ætatis, morum, progressuum, & conditionis externæ, non solum pari ratione & nimis abiecte habeantur, verum etiam diutius sæpe retineantur, qui nec aptitudinem, nec animum discendi habeant. Atque sic ex tardio laboris negligentia, ex hac autem vitia quam plurima gignuntur, adeo ut verissimum sit, quod trito fertur proverbio: *Homines nihil agendo male agere discunt.* Quod cum ita sit, nemini mirum videbitur, parentes nonnisi urgente necessitate, in ejusmodi coetus liberos suos adducere velle, quorum de salute non possunt non esse solliciti. Quid mirum si plurimi iuvenes, qui studia tam cruda in Academiam protulerunt, tandem inutilia evadant terræ

terræ pondera? Quis autem est, qui simul non videt, tollenda esse hæc & alia ejusmodi incommoda, quantum fieri potest. Major quidem ingeniorum selectus in *Gymnasis* fieri solet, in quibus tamen easdem fere adhibendas esse cautiones facile patet, quas hactenus de Scholis tradidimus.

§. VII.

Sed forte seiunctum a re poposita non videbitur, si verbo tantum nostram mentem de Institutione Scholastica explicuerimus. Scilicet: apprime utile esse censemus, ut Docentes omnem evitarent *πολυπραγμοσύνην* in docendo, & essent solliciti de studiis literarum non festinandis sed potius maturandis. Cui fini optime inserviret, si puerorum iudicium a prima ætate etiam in Catecheticis sic exerceretur, ut nihil e memoria, sine attentione ipsis recitare liceret; quamobrem haud inconveniens esset, præcepta *Decalogi*, primum ex dictis S:ræ S:ræ explicare, & simul eorundem convenientiam cum principiis justitiae & honesti ostendere, quo melius aliquali cognitione officiorum sibi & aliis præstandorum imbuerentur tirones. Ut vero ordine cuncta fierent, præstaret pueros, absoluto libro Catechetico, primum in Historia, Geographia, Historia Naturali, & aliis ejusmodi rebus, exercere, quæ illa ætate facilius memoriæ mandantur. Deinde autem generalia præcepta Logices Juventuti Scholasticæ tradenda essent, facta simul ad Mathesin aliqua applicatione. Hoc fundamento studiorum posito, cæteras disciplinas faciliiori negotio familiares reddi, multiplex docet experientia.

§. VIII.

Academiarum constitutiones eo spectare quis nescit, ut, in his Musarum publicis palaestris juvenes frequen-

tissimi convenient, ut sic artes & scientias fere omnes quasi ex plenis fontibus affluentius ipsis haurire liceat; qua etiam ex causa hæc supremæ disciplinarum officinæ, illustri universitatum nomine insigniri solent. Quoque majoribus immunitatibus, privilegiis, & subsidiis publicis, easdem videmus suffultas, eo majori studio curandum est, ut omni qua fieri potest ratione, quavis bonarum artium studia in iis ad summam perducantur perfectionem; quæ perfectio non solum ex Theoretica scientiarum cognitione, sed simul ex earundem ad praxin applicatione æstimari deberet; qua scilicet singulis functionibus, in vita Civili maxime necessariis, eximium præstarent usum. Nec alioquin satis accommodata nobis videtur ipsa forma institutionis publicæ in Academiis ad ipsam *schesin* munerum. Hæc enim multum variat pro vitæ necessitatibus sublevandis & munerum diversitate, illa autem uniformis est, ut sic dicam, & secundum quatuor Facultates Academicas disposita. Non negamus ex his quatuor fontibus dimanare rivulos & usum ad omnia genera officiorum in Republica; neque urgemus, ut numerus facultatum augeatur pro numero officiorum, sed monemus tantum formam institutionum solitam, debere accuratius exprimere ea, quæ muneribus usui esse possunt. e. g. res nautica, res metallica, res militaris, doceri deberet in Academiis, ut nemo nisi qui principia harum disciplinarum rite hausisset, ad munus publicum obeundum admitteretur. Quamdiu enim nulla est ejuscemodi specialis applicatio institutionis, ad negotia quælibet sive privata sive publica dextre peragenda, tamdiu utilissima pars eruditionis desideratur. Et quod hanc ad Academias rarius comparari cognitionem homines putent, ratio est cur exceptis illis, neque tamen omnibus, qui in ordine Sacerdotali

aut Scholastico promoveri cupiunt, paucos satis reliquorum qui aliis vitæ generibus sese applicant, studiis utpote parum sibi profuturis, serio incumbere deprehendamus. Licet autem eorum, qui munera ambiunt publica, numerum satis copiosum, auctum non cupiamus; tamen studiosorum in Academiis minui multitudinem, ægre ferimus & hinc fieri, ut maximi Regii sumtus, & plurium Professorum assiduus labor, qui neque lato & alacri animo continuari sic potest fere incassum impendatur, numero auditorum numerum parietum, interdum vix excedente. Qua in re cavendum etiam diligentius esset, ne libertas Academica in licentiam prorsus degeneraret. Sæpe enim iuvenes qui maturo nondum gaudent iudicio, sic sibimetipsis relinquuntur, ut nullus fere vel de moribus, vel progressibus eorum quærat, nisi admodum sint effrenati, vel etiam tam supina negligentia noti, ut nullas plane exaudiant lectiones. Vix enim alia lege ad officia sua præstanda adiguntur quam hac: *Cui libet, licet.* Diligentio rem autem iuvenum curam in Academiis & agi debere & posse quis non videt? Nihil enim mihi videtur iniquius, quam quod adolescentes, quorum multi eximia sunt spe, ubi & ad ingenium & ad mores excolendos poliendosque confluunt, in summum Civitatis & Rei Literariæ damnum incuria perdantur, aut saltem ipsorum tempus frustra consumatur. Maxime igitur necessarium esset, ut sæpius quam fieri solet, rationem studiorum suorum reddere tenerentur Cives Academici, utque consilio Professorum, certum vitæ genus mature sibi eligerent, quo melius durantibus annis Academicis, in iis addiscendis operam collocare possent, quæ in vita Civili maxime ipsis profutura essent.

§. IX. Quamvis nondum animus nobis sit, de præmiis eruditionis ex professo agendi, illud tamen in genere notamus, scientiarum florem maxime pendere ex modo, quo distribuuntur honores, tam Academici, quam Civiles. Ut enim honoribus quamdiu rari sunt, & non effusi, & ipsi quibus honores obtinuisse contingit, ad honesta & præclara quævis suscipienda, & cæteri ad imitationem eorum incitantur; ita si ratio æquitatis cessat, ut præmia dentur non bene meritis, vilescere incipiunt, sine, ob quem fuerunt primitus proposita, minime obtento. Ad honores vero Philosophicos quod attinet, posse eos idem subire fatum, si per effrenam licentiam prodigantur, non est cur negemus. At dicere quo modo vitia si quæ heic irreplerint sic eradicentur, ut & rite studiis, & promovenda eorum felicitati qui vere digni sunt præmiis Philosophicis, consulatur, majorem requirit disquisitionem, quam hæc pagella patiuntur; Imprimis cum res, ex causis suis altius esset repetenda, si quid consilii adferretur *abolendis abusibus*, quos omnes suos *habere Tropicos*, magnus ille *Werubamius* ait. Adeoque nonnullorum conatus & industria, fere hic se habet, ut *mercurius in bivio, qui digitum potest in viam intendere, pedem inferre non potest.*

§. X.

Nobiles autem qui in Republica summos plerumque obtinere solent honores Civiles, certe in id incumbere deberent, omnes, ut tantum doctrina aliis præcellerent, quantum cæteroquin præcellunt claritudine generis; qua æmulatione non parum & propria & aliorum studia promoverent. Veneramur tamen viros, non solum

solum nobilitate generis; sed etiam eruditionis laude claros, qui litteris & eruditioni iustum pretium statere didicerunt. Qui vero illa ducuntur opinione, quasi ob splendidos natales, seposita licet cultura animi, ad honores publicos nihilominus præ cæteris admoveri debeant, illi certe generoso isti sanguini plus quam decet tribuunt. Maximum enim calcar ad animum excolendum, omnibus esset iuvenibus, si scirent, vel opes, vel artificia, vel nobilitatem, nihil omnino valere, ad honores in Republica consequendos, nisi animum doctrina excolere studerent. Igitur Imperator CAROLUS MAGNUS, cum in Academia Parisiensi tenuiorum filios præter spem profecisse, nobiles autem literarum studia neglexisse comperisset, illis ad dextram segregatis, in hunc modum dixisse fertur: *Vos equidem facti virtute estote filioli pietissimi, qui nostro imperio graviter defuncti estis, vestra erunt sacerdotia & Pontificatus maximi, Ego vos in aulam meam adsciscam: ex vobis in senatorum album referam, iudices Prætoresque constituam. At vos comatuli (ad nobilium filios conversus) & delicatuli, opibus paternis ac nobilitate freti qui nostræ voluntati non parvultis, ac potius otium labori & luxum vitæque virtuti prætulistis; DEum ego testor immortalem, nihil penitus commodi honorisque ad vos a me profecturum: quinimo statuam vos in exempla, nisi resipueritis, ac negligentiam diligentia expiaveritis.* Tam seriam admonitionem suo carere fructu quis crederet? Si enim aliquando contingeret, ut nobili genere nati, sed nulla vel exigua rerum cognitione præditi, cæteris civibus solidiori doctrina ornatis, in singulis functionibus civilibus palmam præriperent, certe illa res scientiis, maximam minitaretur pestem ac perniciem. Non enim æquo animo ferre possent cæteri, quod labore & studio suo ole-

um,

um, uti dicitur & operam perderent, quodque sola nascendi conditio plus valeret quam solida scientia; unde mox horrenda irrueret barbaries, quae vicinam longe abesset!

Quo modo autem ad diligentiam incitentur iuvenes, & qua ratione instituenda sint ipsa praemia eruditionis, id alia occasione paulo prolixius, si DEO placuerit, delineare conabimur.

AUCTORI CLARISSIMO

Teretur haec charta, & peribunt haec lineolae, sed constantissima manebit amicitia illa tenerrima, qua TIBI alterum specimen Academicum edituro, ex animo gratulantur Amici Tui Fidelissimi

C. N. HELLENIUS. B. I. IGNATIUS. TH. MATHEISEN.